

श्रुतसंकाशं शास्त्राभासरूपं श्रुतं शास्त्रं त्वया श्रुतं आकर्णितं संज्ञासुवाचारं भणं विकरो नामधेयमिति श्रुतेर्नाममात्रासुसंपत्सु ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ शून्यबोधशून्यतव बुद्धिसत्त्वमिति भावः शून्यागारेवासश्च संन्यासिनां धर्मइति नममकश्चिद्वोषोस्ति ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ मोक्षवार्त्तिकः वार्त्तामात्राभिज्ञानमुक्तः ॥ ७४ ॥ मुक्तत्वे हि माकृथावर्णसंकरमित्युक्तिरयुक्तेत्याह नहीति एकत्वं चिदात्मनः पृथक्त्वं पुंप्रकृत्योः भावआत्मा अभावस्तुच्छरूपत्वात्प्रकृतिः अनयोः समायोगे वर्णसंकरो न सति ॥ ७५ ॥ कथं तर्हि वर्णसंकरो नित्यत इत्याशंक्य वर्णाश्रमाभिमानवशादित्याह वर्णाश्रमा इति अपृथक्त्विनः पृथक्त्वं

अथवा श्रुतसंकाशं श्रुतमन्यच्छ्रुतं त्वया ॥ अथापीमासु संज्ञासु लौकिकीषु प्रतिष्ठसे ॥ ६५ ॥ अभिपंगावरोधाभ्यां बद्धस्त्वं प्राकृतो यथा ॥ सत्त्वेनानुप्रवेशो हियो यं त्वयि कृतो मया ॥ ६६ ॥ किं तवापकृतं तत्र यदि मुक्तोसि सर्वशः ॥ नियमोत्प्रेषु वर्णेषु यतीनां शून्यवासिता ॥ ६७ ॥ शून्यमावेशयं त्याचमया किंकस्य दूषितं ॥ नपाणिभ्यां न बाहुभ्यां पादोरुभ्यां न चानघ ॥ ६८ ॥ नगात्रावयवैरन्यैः स्पर्शामित्वां नराधिप ॥ कुले महति जाते न हीमता दीर्घदर्शिना ॥ नैतत्सदसिवक्तव्यं सद्वाऽसद्वा मिथः कृतं ॥ ६९ ॥ ब्राह्मणागुरवश्चेमेतथामान्यागुरुत्तमाः ॥ त्वंचाथगुरुरप्येषामेव मन्यो न्यगौरवं ॥ ७० ॥ तदेवमनुसंहस्य वाच्यावाच्यं परीक्षता ॥ स्त्रीपुंसोः समवायो यं त्वया वाच्यो न संसदि ॥ ७१ ॥ यथा पुष्करपर्णस्थं जलं तत्पर्णमस्पर्शत् ॥ तिष्ठत्यस्पर्शतीतद्वत्त्वयिवत्स्यामि मैथिल ॥ ७२ ॥ यदि चाद्यस्पर्शं त्यामे स्पर्शं जानासि कंचन ॥ ज्ञानं कृतमबीजं ते कथं ते नेह भिक्षुणा ॥ ७३ ॥ सगार्हस्थ्या द्युतश्च त्वं मोक्षं चानाप्यदुर्विदं ॥ उभयोरंतराले वैवर्त्तसे मोक्षवार्त्तिकः ॥ ७४ ॥ न हि मुक्तस्य मुक्तेन ज्ञस्यैकत्वपृथक्त्वयोः ॥ भावाभावसमायोगे जायते वर्णसंकरः ॥ ७५ ॥ वर्णाश्रमाः पृथक्त्वेन दृष्टार्थस्यापृथक्त्विनः ॥ नान्यदन्यदिति ज्ञात्वानान्यदन्यत्र वर्त्तते ॥ ७६ ॥ पाणौ कुंडं तथा कुंडे पयः पयसि मक्षिका ॥ आश्रिताश्रययोगेन पृथक्त्वेनाश्रिताः पुनः ॥ ७७ ॥ न तु कुंडे पयोभावः पयश्चापि न मक्षिका ॥ स्वयमेवाप्नुवंत्येते भावानुपराश्रयं ॥ ७८ ॥ पृथक्त्वादाश्रमाणां च वर्णान्यत्वे तथैव च ॥ परस्परपृथक्त्वाच्च कथं ते वर्णसंकरः ॥ ७९ ॥ नास्मि वर्णोत्तमा जात्या न वै श्याना वरा तथा ॥ तव राजन्सवर्णास्मि शुद्धयो निरविष्टुता ॥ ८० ॥ प्रधानो नाम राजर्षिर्व्यक्तं ते श्रोत्रमागतः ॥ कुले तस्य समुत्पन्नां सुलभां नाम विद्धि मां ॥ ८१ ॥

पुंप्रकृत्योर्विवेकस्तदस्यास्तीति पृथक्त्वात्तदन्यस्य अतएव पृथक्त्वेन नानात्वेन वर्णाश्रमाः यस्य भांति दृष्टा अर्था येन सः जगतः पृथक्त्वं मन्वानस्यैतद्दृष्ट्या व्यभिचारात् वर्णसंकर इत्यर्थः यदा त्वेवं जानाति अन्यत्वा रीरं अन्यत् आत्मानं भवति इति तदा ज्ञात्वा एतदेवापरोक्षीकृत्य स्थितायाः मम अन्यत्सत्त्वं अन्यत्र त्वयि न वर्त्तत इत्यर्थः ॥ ७६ ॥ पाणिकुंडादयः एकदेशस्था अपि परस्परं न संकीर्यंते कस्य नान्वदेकलोलीभावं न गच्छंति एवमाश्रमाणां वर्णानां च आत्मनः सकाशात् ते तव ब्रह्मिष्ठस्य पृथक्त्वात्कथं वर्णसंकर इति श्लोकत्रयार्थः ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥